

ОРАКУЛЪТ НА ЗЕВС В ДОДОНА

Иванка Дончева

Светилището в Додона (Δωδώνη) се отнася към т.н. светилища-оракули. Много е трудно да се дефинира точно думата *оракул*. В Гърция са съществували стотици оракули, в които са практикувани най-различни гадателски методи. Според Bouché-Leclercq, оракул означава едновременно мястото, където се правят предсказанията (светилището), религиозните служители (жреците), които имат привилегията да предават и интерпретират предсказанията, както и самия отговор-предсказание, предаден от една подобна институция или дори един който и да обикновен гадател (Bouché-Leclercq 1975, 228).

Три са задължителните елементи за един оракул: 1) бог, вдъхновител на предсказанията; 2) жрец, предаващ или интерпретиращ божествения отговор и 3) място, определено от традицията (Lavedan 1964, 710).

Повечето от светилищата-оракули, по всяка вероятност, са принадлежали на една определена жреческа фамилия и много често историята на даден оракул е историята на тази фамилия. Така например, в Додона жреци са били Селите (или Хелите); в Делфи – Тракидите; в Дидима – Бранхидите; в светилищата на Асклепий – Асклепиадите и т.н.

Божествата, правещи предсказанията са били многобройни, но различни по значение. От тях се открояват най-важните – Зевс и Аполон. Зевс, върховният бог, създател и пазител на световния ред, е предавал на смъртните част от своите знания, с цел да им бъде полезен. Но Аполон е този, в когото виждаме истинския бог-пророк. Той не е имал амбицията да детронира Зевс, който завинаги остава главният вдъхновител на предсказанията. Аполон е само тълкувател на волята на Зевс, като постепенно се превръща в главен неин интерпретатор. Тази негова роля е най-добре засвидетелствана в Делфи, чийто оракул става най-известният в античния свят.

Оракулите са били многобройни, а задаваните в тях въпроси – от най-различно естество. Оракулите в древността постепенно са започнали да извършвали същите услуги, които днес са присъщи за лекарите и

адвокатите. Между допитващите се едни идвали по частни дела, като дори и най-незначителният гражданин можел да зададе въпрос на бога. Други са били официални представители, изпратени от градовете. Тези свещени пратеници обикновено били наричани *теопропи* (*θεοπρόποι*) (Lavedan 1964, 710).

Преди допитването, се изпълнявали определени култови действия, с цел да се придобие благосклонността на божеството, от които главно било жертвоприношението.

За един оракул храмът не е бил задължителен. В повечето случаи, те са били установявани близо до дълбоки скални или земни пукнатини, като също така са били използвани и естествени пещери. Най-известният оракул от този род бил на Трофониос в Лебадея, в областта Беотия. В някои оракули, предсказанията се правели под открито небе – например, в Додона, където предсказанията се правели под свещения дъб. Съществували и храмове-оракули, от които най-известен е този в Делфи, в който имало специално помещение за тази цел, наречено *адитон* (*ἄδυτον*=*недостъпен*), в който от една дълбока скална пукнатина бликал изворът Касогис (Lévêque 2003, 186–187)

Оракулите имали огромно историческо влияние в Гърция, в което Херодот вижда отзвук на това, което ставало в Египет и предполага, че оракулът в Додона е копие на този в египетска Тива. Но само чуждото влияние не е достатъчно, за да се даде едно такова обяснение. В действителност, оракулите отговаряли на потребностите на гръцкия дух.

В една дълбока долина, в подножието на връх Томарос (**Обр. 5, 6**), наречен “Ветровият”, на 22 км южно от днешния гръцки град Янина, в областта Епир (**Обр. 1, 2**), се намират останките на едно от най-древните прорицателски светилища в Гърция – оракулът на *Зевс Найос* (от *νάος*=храм) в Додона (**Обр. 4, 6**), споменат за първи път в Илиада на Омир. Смята се, че този оракул е един от най-древните в гръцкия свят, като неговото основаване Херодот приписва на *пелазгите* – предгръцки племена на Балканите и в Егеида. Според една легенда, мястото на светилището било избрано от една черна гълъбица, която кацвайки върху един дъб, проговорила с човешки глас. Впоследствие, жриците, обслужващи светилището, били наричани *Петиади*, т.е. – гълъбици (*πελειάδες*). По повод основаването на оракула, в книга Втора на своята “История” Херодот коментира това, което му разказали жреците в Тива (в Египет)

и прорицателките в Додона (Нрбд., II, 54): Две черни гълъбици литнали от Тива и едната долетяла в Либия, а другата – в Додона. Тази, която пристигнала в Додона, кацнала върху един дъб и проговорила с човешки глас, че по волята на Зевс, на това място трябвало да се основе негов оракул. Жителите на Додона я послушали и изпълнили волята на бащата на боговете. Според легендата, втората гълъбица, която кацнала в Либия, основала там оракул на Зевс Амон. Херодот, който търсел логично обяснение на фактите, приема за по-достоверно разказаното от тиванските жреци, според които финикийците били отвлекли две египетски жрици, за да ги продадат – едната в Либия, а другата – в Гърция. Жрицата, продадена в Гърция, по всяка вероятност като робиня, основала светилище на Зевс под един дъб, след което и оракул. След като научила гръцки език, тя разказала своите приключения и тези на сестра си. Името “гълъбица” ѝ било дадено, според Херодот, от жителите на Додона, защото била чужденка и не разбирали езика ѝ, който им приличал на чуруликане на птица. По-късно гълъбицата проговорила с човешки глас, т.е. – когато тя научила езика им и те започнали да я разбират. Но когато говорела на собствения си език, им се струвало, че издава също като птиците неразбираеми звуци. Според Херодот, жителите на Додона нарекли жрицата “черна гълъбица”, имайки пред вид факта, че жената била египтянка. Тук имаме един хубав пример за начина, по който Херодот в някои моменти, разглеждайки различни легенди от гръцката митология, свързани с чудеса, се опитвал да демитологизира историята, но за съжаление не във всички случаи.

Според Херодот, в Додона се е намирал най-древният оракул на Гърция (Нрбд., II, 52), а Аристотел дори поставя там първоначалната Елада (Арист., *Мет.*, I, 14), в подкрепа на което е и митът за основаването на Додона от Девкалион и Пира, които чрез сина си Хелен са станали родоначалници на елините (Απολλόδ., *Βιβλ.*, I, 7, 2). Това са само част от аргументите, с които се обяснява панелинският характер на светилището, но както и да е било, посветените тук предмети илюстрират разнообразието на контактите, които са се поддържали с целия гръцки свят от VII в. пр.Хр. до късната античност (Bougain 2007, 3).

Относно етимологията на името на Додона, най-коментирани са сведенията на Стефан Византийски (Στέφ. Βυζ., *Εθν.*, Δωδώνη), според който името на Додона произлиза от името нимфата Додона или на река

Додон в Епир (Δώδων ποταμός Ἠπείρου), както и на схолиаста на Омир (Σχολ. in 'Ομ., *Il.*, II, 233), според който името на Додона произлиза от глагола διδόναι (=давам) (Carpapanos 1878, 130).

Прорицанията в Додона първоначално се правели от три жени, т.н. *Пелиади*, но по късно, вероятно под влиянието на Делфи и неговата Пития, жрицата останала само една. Подобно на Пития, тя пиела вода от свещения извор, сядала под свещения дъб и слушала шумоленето на листата му, разлюлени от вятъра. Приемало се, че Зевс говори чрез шепота на дъбовите листа, който жриците-пелиади тълкували.

Страбон е описал и един друг начин за узнаване на волята на Зевс (Страб., *Γεωγρ.*, VII, 329). Жителите на Коркира подарили на светилището в Додона един бронзов купел (котел), поставен върху колона. До него, върху друга колона, имало статуя на дете, което държало в ръцете си камшик с три бронзови верижки (**Обр. 7**). Тези бронзови верижки, раздвижвани от вятъра, удряли купела, чиито звън жреците тълкували като предсказания. В един свой химн, древногръцкият поет Калимах нарича жреците на Зевс в Додона, “служители на купела, който никога не мълчи” (Καλ., *Εἰς Δῆλ.*, 286). В това няма нищо странно, защото още от дълбока древност звуците от вибрациите на бронза са били натоварени с голяма религиозна стойност, защото се смятало, че те извиквали здравеносните сили и прогонвали лошите. Ето защо, бронзът е играл, макар и второстепенна роля, в повечето от прорицателските практики. Един античен автор от III в. пр. Хр., чието име е останало неизвестно, разказва, че първоначално светилището в Додона е нямало стени, но то било заградено от много бронзови котли и триножници, поставени толкова близо един до друг, че звукът от вибрациите при всяко докосване само до един от тях, се предавал веднага по цялата тази странна оградна стена (Delcourt 1947, 53).

Цицерон пък разказва, че спартанците се консултирали с оракула в Додона преди битката с левктрите, чрез теглене на жребий от бронзов котел (Cic., *De div.*, I, 34, 76), което свидетелства за съществуването и на друг метод на допитване в светилището, при който интерпретацията на жреца не играела никаква роля.

Сервий Хонорат, в коментара си към книга III на Вергилиевата “Енеида”, споменава и за даване на предсказания по ромона на извора, бликащ до корените на свещения дъб в Додона (Serv. Hon., in Verg.

Aeneid., III, 466). По всяка вероятност се визира същия този извор, който според думите на Плиний, е имал свойството да запалва угасналите факли, докато горящите, при потопяване в него, угасвали (Plin., *Hist. Nat.*, II, 228). Може би именно от този извор жриците в Додона са пиели вода, преди предсказанията, подобно на Пития в Делфи, която се вдъхновявала, пиййки вода от извора Касотис.

Някои автори приемат споменатите от Омир жреци в Додона под името *сели*, като епоним на *елините*, т.е. техни родоначалници. Едни от тях търсят някакво древно родство между селите (*Σελλοί*) и елините (*Ἴλλοι*=*Ἴλληνες*), а други смятат за несигурно четенето на името им в Илиада, където някои го разчитат като *Σελλοί*, а други като *Ἴλλοι* (Carnoi 1921, 235; Ευαγγελίδης, Δάκκρης 1959, 29; Hammond 1967, 372–373; Parke 1967, 7–8). Пак в тази връзка е и легендата за дърваря *Хелос* (*Ἡελλός*), който се опитал да отсече свещения дъб, но една гълъбица му попречила, проговаряйки му с човешки глас от клоните на дървото. Впоследствие Хелос, следвайки съвета на гълъбицата, основал на това място оракул и станал първият жрец на Зевс в Додона (Γζουβάρα-Σούλη 1999, 39). В легендата за Хелос съществуват два от основните елементи в прорицателските практики през т.н. историческа епоха – гълъбицата и свещеното дърво. След Омир, никой друг не пише за оракул чрез инкубация в Додона, докато се споменават множество други методи. Според едни автори, там имало едно или няколко говорящи дървета, според други – свещен говорящ извор, според трети – две гълъбици, без да се разбира дали става дума за свещени птици или за жриците-прорицателки, наречени така.

Всеизвестен е митът за Девкалион (син на Прометей) и Пира (Απολλόδ., *Βιβλ.*, I, 7, 2), които според една от версиите, се спасили по време на потопа, като слезли от кораба си на връх Томарос, основали Додона и поставили началото на човешкия род (Πλούτ., *Πύρ.*, 1). От камъните, “кости на Великата майка-земята”, които хвърлял Девкалион зад себе си, се появили мъжете, а от тези, които хвърляла Пира – жените. А чрез сина си Хелен, Девкалион и Пира станали родоначалници на елините. Тримата сина на Хелен пък станали родоначалници на основните гръцки племена – дорийците, еолийците, йонийците и ахейците. Потопът и спасяването на Девкалион и Пира са много драматично описани от Овидий в книга I на неговите “Метаморфози” (Ovid., *Met.*, I, 313–415).

Страбон разказва, че първоначално жреците в Додона били само мъже, които били заместени от жени едва когато тук, заедно с култа към Зевс, започнал да се почита и култът към Диона, но че беотийците си запазили привилегията да се допитват само до мъже-жреци (Στράβ., Γεωγρ., VII, 7, 12).

Омир пише в Илиада (Όμ., Ιλ., XVI, 231–235), че преди раздялата си с Патрокъл, Ахил е призовал закрилата на Зевс така:

“Зевсе Додонски, царю Пеласгийски,
живеещ далече от нас, царуващ в страховита Додона,
около тебе Селите, твоите жреци,
спят с неизмити нозе на земята...
Изпълни още веднъж моята молба...
В боя изпращам Патрокъл... дари му успехи и слава!”

Думите на Омир за жреците, които спят върху земята, по всяка вероятност визират инкубацията, която е била една от формите за прорицание, при която боговете изпращали през нощта прорицателски сънища на допитващия се до тях. Инкубацията обикновено е била практикувана за допитване до Земята (Гея) и хтоничните сили и то много преди голямата ѝ популярност в светилищата на Асклепий, където е била една от основните култови практики. В такъв случай, би трябвало да се приеме, че култът към Зевс в Додона е наследил един много древен оракул с хтоничен характер (Delcourt 1947, 52; Séchan, Lévêque, 1966, 84; Δάκαρης 1993, 8). По всяка вероятност, Диона е името на архаичното хтонично божество, което преди навлизането на култа към Зевс, е имало в Додона оракул, в който се е практикувала инкубация от жреци, легнали върху земята, които никога не си мисли краката и ходели боси, за да са в най-близък контакт със земята, от която идвали предсказанията.

Диона е спомената от Аполодор (III в. пр. Хр.) – в неговата “Библиотека на митовете”, като една от *титанидите*, дъщеря на Уран и Гея (Απολλόδ., Βιβλ., I, 1, 3; I, 3, 1), но от Хезиод (VII в. пр. Хр.), в “Теогония”, като *океанида* – дъщеря Океан и Тетида (Hσιόδ., Θεογ., 337–353). В Додона, Диона е почитана като съпруга на Зевс и между тях е имало много тясна връзка, в която Диона символизира плодородната земя, оплождана от дъжда, а Зевс бил самият дъжд, носещ плодородие. Един от аспектите, в които Зевс бил почитан в Додона, под името Зевс Врохофорос, е бил именно на покровител на дъжда.

Повечето автори приемат, че името на Диона (Διώνη) е женската форма на името на Зевс (Δίας, Ζεύς) (Saglio 1892, 229; Lavedan 1964, 333; Τζουβάρα-Σούλη 1979, 69; Lévêque 2007, 2). Тя никога не е била отъждествявана с Хера, а по-скоро със Богинята на земята-майка (Гея), оплождана от влагата. Диона била изобразявана с калатос на главата, основен атрибут на божествата на вегетацията. Култът към Диона, в качеството ѝ на съпруга на Зевс, се е почитал само в района на Додона. В подкрепа на общото почитане на Зевс и Диона е и изобразяването им заедно върху монетите на Додона (**Обр. 10**). Като дъщеря на Зевс и Диона се приемала Афродита – богинята на любовта и красотата, което прави разбираемо и нейното почитане в Додона. С култа към Афродита в Додона се свързват откритите по време на разкопките статуетки от теракота, представлящи я седнала на трон и притискаща гъלב до гърдите си (Τζουβάρα-Σούλη 1999, 56).

Пиндар (V в. пр. Хр.) пише за жриците на Зевс в Додона, наричани *Пелиади* (πελειάδες=гълбщици), които пеели: “Зевс беше, Зевс ще бъде! О, велики Зевсе! Земята дава плодове и затова я наричат Майка!”. Стиховете от химна на Пиндар, предадени ни от Павзаний (Παυσ., X, 12, 10), визират именно Земята-майка, олицетворявана от Диона, почитана в Додона като паредър (женското съответствие) на Зевс (Delcourt 1947, 55). Това е и единственият извор, визиращ почитането на богинята на земята Гея в Додона, но той е подкрепен от археологическите данни, доказващи, че този хтоничен култ е по-стар от култа към Зевс, пренесен тук с идването на дорийските племена (теспротите) през Къснобронзовата епоха (Δάκαρης 1993, 8).

От всичко казано до тук се вижда, че в Додона са били засвидетелствани почти всички, известни ни начини за предсказания: чрез инкубация (преспиване върху земята), който се приема за най-древен, чрез полета на гълбщици, чрез теглене на жребий, чрез звъна на бронзов купел и чрез шумоленето на листата, който бил най-популярен в светилището, тъй като се приемало се, че самият Зевс говори чрез шепота на листата на свещения дъб. Шумът на вятъра в листата се увеличавал многократно от този на бронзовите съдове, които понякога били окачвани по върховете на дърветата.

Макар, че до нас не са достигнали отговорите, давани от оракула, все пак познаваме някои от въпросите, които са му били задавани, тъй

като по време на разкопките в Додона са били открити множество малки оловни плочки (пластини) с изписани върху тях въпроси към Зевс, датиращи от V в. пр. Хр. до римската епоха, включително (**Обр. 8**). Поклонниците не се обръщали директно към бога, а контактували с него посредством тези оловни плочки. За да се избегнат недискретните въпроси, е трябвало да се използват специални посветителни формули, които да улеснят въпросите и отговорите на бога. Например, жителите на Коркира, които искали да попитат дали има начин да се спре гражданската войната при тях, поставили така въпроса си: “На кой бог да направим жертвоприношение и да се помолим, за да постигнем съгласие?” (Carapanos 1878, 72, n° 4, Pl. XXIV, n° 4; Parke 1967, 260, n° 3).

Естеството на въпросите било толкова разнообразно, че понякога се стигало до крайности. Един мъж, например, се допитал до Зевс по повод завивките и възглавниците си – искал да разбере, дали сам ги е загубил или са му ги откраднали (Parke 1967, 272, n° 27). Търговци пък питали бога дали ще имат успех при евентуална търговска операция (Carapanos 1878, 78, n° 18, Pl. XXXVII, n° 4, 4 bis). Един наследник искал да разбере дали при подялбата на наследството ще е по-добре да вземе къщата в града или тази на село (Ibid., 77, Pl. XXXVII, n° 1, 1 bis). Върху друга плочка е записано следното: “Хераклид пита бога дали ще има потомство от сегашната си жена Егле” (Ibid., 81-82, Pl. XXXVIII, n° 4, 4 bis). Лисаниас пък пита дали жена му Нила е бременна от него (Ibid., 75, Pl. XXVI, n° 2). Изглежда и други съпрузи са изпитвали подобни съмнения, защото са открити още няколко такива надписа (Carapanos 1878, 75). За съжаление, не знаем отговора, тъй като допитващите се са отнасяли отговорите със себе си.

Оракулът в Додона бил посещаван от поклонници от всички краища на гръцкия свят и е съперничел по слава на този в Делфи, без разбира се да може да го достигне. Този оракул е придавал на Додона освен религиозно, и политическо значение. Самите атиняни много често са се допитвали до оракула в Додона и правели това още по-охотно, имайки пред вид и факта, че този в Делфи рядко се показвал благосклонен към тях.

Голямо било значението на светилището в Додона и за интелектуалния живот на Гърция, тъй като в него са се провеждали музикални и спортни състезания на всеки четири години. За тяхното значение и

броя на участниците и зрителите говорят впечатляващите размери на разкрития тук театър, построен през III в. пр. Хр. от епирския цар Пиррос. Състезанията били на речени *Найя*, защото били провеждани в чест на *Зевс Найос*. Победителите в тях получавали като награда триножници и венци от дъбови листа. Има сведения, че в театъра на Додона, са били поставяни спектакли с много високо качество, като „*Ахил*“ на Херемон и „*Ахелус*“ на Еврипид, две пиеси, достойни за величието на мястото, защото Додона била родината на Ахил и оракулът задължавал, при всички свои отговори, да се направи жертвоприношение най-напред на Ахелус (Delcourt 1947, 56).

Местоположението на светилището е било идентифицирано през 1873 год., а първите разкопки в Додона били проведени през 1876 и 1877 год. от гръцкия археолог (антиквар и политик) Константинос Карапанос. Той успял да разкрие в подножието на връх Томарос акропола, театъра и част от крепостната стена. След значително прекъсване, разкопките били възобновени през 1921 г. от Г. Сотериадес, под егидата на Археологическото дружество в Атина. С различни прекъсвания, редовните археологически проучвания продължават от 1974 год. под ръководството на Сотериос Дакарис – до смъртта му през 1996 год. Днес проучванията продължават неговите сътрудници – Ам. Влахопулу, Хр. Тцувара-Сули и К. Гравани от университета в Янина.

Археологическите проучвания все още не са дали задоволителен отговор за началната дата на изграждането на светилището в Додона. Най-ранните следи от живот (керамика, бронзови мечове и ножове) датират от микенската епоха и не са по-ранни от XV в. пр. Хр. (Δάκωρης 1993, 8). По всяка вероятност култът към Зевс прониква в Епир заедно с теспротите през късния Хеладски период (ок. 1200 г. пр. Хр.). По това време в Додона вече е съществувал един по-стар хтоничен култ към Великата богиня майка, покровителка на изобилието и плодородието, свързан с корените на големия дъб (Hesiod., *Ноїа*, Fr. 134). Двете божества – небесният бог гръмовержец и хтоничната богиня на вегетацията формират една божествена двойка, почитана под имената на Зевс Найос (от глагола νοίω=резидирам, обитавам) и Диона Найя, във връзка със свещения дъб (Δάκωρης 1993, 8–9). Дъбът, като обиталището на божествената двойка, е бил изобразяван върху бронзовите дидрахми на Епирския съюз (**Обр. 9**).

През втората половина на IV в. пр. Хр. светилището е било обградено със стена в изодомен градеж, представляваща по същество продължение на крепостните стени на акропола (**Обр. 3, № 1**) в долината. По този начин, стената, с обиколка 750 м, включваща площ от 3,4 хектара, обхващала върха на малкия хълм (с вис. 350 м), доминиращ над околността. Подсилен с десет правоъгълни кули, Акрополът е служел за укрепено убежище на населението на Додона по време на опасност. Имал е две порти – едната на североизток, а другата – на югоизток. Вътре в Акропола е имало правоъгълна цистерна (водохранилище), издълбана в скалата, подsigуряваща вода на населението по време на обсада. От югозападния и югоизточния ъгъл на Акропола се спускали към долината две куртини, обграждащи площта на светилището. Стената на светилището (т.н. *περίβολος*) е била снабдена с три порти, от които две, южната (оставаща извън плана) и северната, са били защитени с кули. По време на преустройството на светилището в началото на III в. пр. Хр., за да се освободи достатъчно пространство за изграждането на булевтериона (**Обр. 3, № 4**) и пританейона (**Обр. 3, № 6**), западната порта (**Обр. 3, № 19**) е била изместена на запад (**Обр. 3, № 18**). Новата западна куртина (**Обр. 3, № 17**) ги обграждала и се свързвала със сградата, идентифицирана като жилище на жреците (**Обр. 3, № 5**) (*Δάκαρης* 1993, 35).

В укрепеното пространство на светилището в подножието на Акропола били разположени различни култови и обществени пострройки. В центъра се намирал **теменосът на Зевс Найос** или т.н. **Ἡερά Οικία** (=Свещен дом) (**Обр. 3, № 11; Обр. 16, 17, 19**) (*Δάκαρης* 1993, 12–16). През най-ранния строителен период – първата половина на IV в. пр. Хр., когато молосите вземат контрола над светилището от теспрогите, в страни до свещения дъб е бил изграден един малък правоъгълен храм, с размери 4 на 6,50 м. Тогава храмът не е бил обграден със стена, но, според спомената вече античната традиция, свещеният дъб е бил заобиколен от триножници с бронзови котли (**Обр. 11**) и при докосването само на един от тях, звукът се предавал на всички (*Delcourt* 1947, 53). Този звук на бронзовите котли, заедно с шумоленето на листата, разлюлени от вятъра, жреците интерпретирали като проява на волята на Зевс. Множество фрагменти от железни и бронзови триножници, открити по време на археологическите проучвания в теменоса на Зевс,

датиращи от IX и VIII в. до началото на IV в. пр. Хр., потвърждават това сведение (Δάκαρης 1993, 14).

В средата на IV в. пр. Хр. теменостът на Зевс Найос е бил обграден с каменна стена, 13 на 11,80 м, в изодомен градеж, с вход на югоизточната страна (**Обр. 12**). По време на управлението на Пиррос, стената е заменена от йонийски портик, разположен П-образно от трите страни на двора, обграждащ свещения дъб (**Обр. 13**). В знак на признателност към Зевс, Пиррос поднесъл като оброчен дар римските щитове, взети като плячка след победата при Хераклея през 280 г. пр. Хр., и ги окачил по колонадата на портика. Шест години по-късно, през 274 г. р. Хр., върху същите колони Пиррос окачва и македонските щитове, придобити след победата му над Антигон Гонат, както свидетелства един надпис, открит при археологическите проучвания на булевтериона в Додона (Δάκαρης 1993, 14–15).

След системните разрушения на светилището от етолийците, Филип V го реконструира през 219 г. пр. Хр. При тези преустройства, местоположението на храма се измества на изток, като самият храм е бил разширен от север, където се е издавал извън стената в дъното на портика, като неговата фасада била преустроена в простил, чрез добавянето на четири колони. Входът от юг също бил украсен с колони в йонийски ордер, като по този начин бил превърнат в официален вход – пропилон (**Обр. 14, 15, 16**) (Βλαχολοπούλου-Οικονόμου 2003, 49).

На север от Νερά Οικία са разкрити основите на два храма на Диона, известни като *старият* и *новият*. Т.н. **“стар” храм на Диона (Обр. 3, № 13; Обр. 18)** е с правоъгълен план, с размери 9,80 на 9,40 м. Представлява малък храм с пронаос, простил тетрастил, т.е. с четири колони на фасадата, в йонийски ордер и наос, в дъното на който се издигала култовата статуя на Диона. Съгласно препоръката на оракула в Додона, атиняните изпращали всяка година пратеници с богати дарове, за да почетат статуята на Диона – практика, наложена от Олимпиада, майката на Александър Велики, възприета като намеса във вътрешните дела на молоското царство, което тя управлявала между 330 и 324 г. пр. Хр. По всяка вероятност храмът на Диона е бил издигнат по същото това време. Храмът е изоставен след разрушаването през 219 г. пр. Хр. и един **нов храм на Диона** е бил издигнат на десетина метра по на юг (**Обр. 3, № 12; Обр. 19, 20, 21**). Касае се за малък храм – простил,

тетрастил, в йонийски ордер, състоящ се от пронаос и наос, с размери 9,60 на 6,36 м. Във вътрешността на наоса е запазен постаментът за култовата статуя на богинята (Δάκαρης 1993, 18; Βλαχοπούλου-Οικονόμου 2003, 50).

Между тези два храма и източната порта на крепостната стена, се намирал **храм на Херакъл** (Обр. 3, № 14; Обр. 22, 23), издигнат по време на управлението на Пиррос (297–272 г. пр. Хр.) в чест на героя, възприеман като митичен родоначалник на царската македонска династия на Агреадите. Тя била свързана с династията на Еакидите от Епир чрез сватбата на Олимпиада и Филип II Македонски. Храмът на Херакъл е със сравнително малки размери, 16,50 на 9,50 м – с пронаос и наос, простил, тетрастил, единственият в дорийски ордер в светилището. През 219 г. пр. Хр. храмът е разрушен от етолийците, а след това частично реконструиран с материали, заграбени от Термос. По-късно, през късната античност, наосът на храма е частично застъпен от северната стена на раннохристиянската базилика (Обр. 22, 53, 54, 55). Храмът е бил идентифициран благодарение на откриването на една метопа, представяща Херакъл и Лернейската хидра, както и от някои оброчни дарове, между които набузници от шлем с релефна украса, представяща разпратата между Аполон и Херакъл за триножника на Пития (Δάκαρης 1993, 19–20; Βλαχοπούλου-Οικονόμου 2003, 50–51).

На симетрично разстояние по отношение на храма на Диона, западно от Ἡερά Οἰκία, е разкрит **храмът на Темида** (Обр. 3, № 10; Обр. 24, 25, 26), с размери 10,30 на 6,25 м. Той е много близък по план до т.н. нов храм на Диона – състои се също от пронаос и наос, простил, тетрастил в йонийски ордер. Колоните му са изработени от местен пясъчник. Пред фасадата му са разкрити основите на един голям олтар – бомос, с размери 2,60 на 1,80 м, върху който са били поднасяни жертви в чест на Темида, във връзка с почитания тук древен хтоничен култ.

В един надпис върху оловна пластина, открит в светилището и датиращ от средата на III в. пр. Хр., посветен на Зевс, Диона и Темида, трите божества са наречени с общ епитет “νᾱλοὶ θεοί”. Следователно, двете богини – Диона и Темида, са били почитани като паредър на Зевс и са образували заедно с него триада, съответстваща на трите централни храма в светилището.

В един друг надпис, също върху оловна пластина, от IV в. пр. Хр., заедно със Зевс, Диона и Темида като “νᾱλοὶ θεοί”, е почетен и Аполон,

по аналогия на оракула в Делфи (Δακάρης 1993, 20; Βλαχοπούλου-Οικονόμου, 2003, 50).

Югозападно от храма на Темида е разкрита една малка постройка, с размери 4,70 на 4,70, с неизвестно предназначение и неустановено време на изграждане (Βλαχοπούλου-Οικονόμου, 2003, 50).

На югозапад от Ήρᾶ Οικία, на симетрично разстояние от храма на Херакъл, е идентифициран **храм на Афродита (Обр. 3, № 8; Обр. 27, 28)**, с размери 8,50 на 4,70 м. Състои се от наос и пронаос, с две колони между алтите. Интерес предизвикват двете осмостенни колони и каменният праг за еднокрила врата между наоса и пронаос. Култът към Афродита се приема като естествен за Додона, тъй като тя е почитана като дъщеря на Зевс и Диона. Почитането му е засвидетелствано от един надпис, открит в светилището и от многобройни статуетки от теракота, представлящи я с гълъб в ръце (Τζουβάρα-Σούλη 1979, 56). Находките се датират от V до началото на III в. пр. Хр. По време на управлението на Пиррос (297–272 г. пр. Хр.), когато е изграден и храмът на Херакъл, култът към Афродита е почитан в синкретизъм с култа на Афродита Αἰνείαδα, който по всяка вероятност е бил пренесен от Пиррос от Егеста, западна Сицилия. Култът към Афродита несъмнено се е почитал в светилището и преди времето на Пиррос, но при неговото управление той придобива нов разцвет (Δάκάρης 1993, 20; Βλαχοπούλου-Οικονόμου 2003, 51).

Освен култови, в светилището в Додона са разкрити и важни обществени сгради, най-монументалната от които е **булевтерионът (Обр. 3, № 4; Обр. 28–32)**. Построен в края на IV и началото на III в. пр. Хр. в подножието на южния склон на хълма, непосредствено източно от театъра и западно от храмовете. Представява голяма правоъгълна зала, с размери 43,60 на 32,35 м, заемаща площ от 1260 кв. м, с дорийска стоа на фасадата. (**Обр. 31, 32**). Покривната конструкция на тази импозантна сграда е била носена от осем йонийски колони, разположени в три реда в залата (3, 3, 2). Отначало са съществували два реда от по три йонийски колони, но след опожаряването на сградата от етолийците, била добавена още една редица колони. Все пак се е наложило стените на булевтериона да бъдат подсилени с 14 контрафорса, за да издържат натоварването на покрива. В булевтериона са се събирали булевтите — членовете на градския съвет на Додона. Те са заемали местата

по каменните седалки, от които са запазени частично следи *in situ* най-вече по северната страна. Ораторите са заставали в южната част на залата, където са открити основите на един олтар, посветен на Зевс, наречен освен Ναῖος, и Βουλευς, факт, който категорично потвърждава функционалната идентификация на сградата. Освен на Зевс, олтарът е посветен и на Диона, а посветителят е Χάροψ, син на Μαχατάς, теспрот, споменат и от Полибий като един от първенците на епиротите, подпомогнал римляните в Епир срещу македонците през 198 г. пр.Хр. (Πολύβ., 20, 3).

Между колоните на стоата пред фасадата на булевтериона, през някоя от по-късните строителни фази, е бил издигнат нисък каменен парапет (**Обр. 32**). Срещу източната страна на стоата, при археологическите проучвания са открити шест постаментата (**Обр. 29, 30**), върху три от които са запазени ортостати с декрети на Епирския съюз (Κοινόν των Ηπειρωτών). Върху постаментите са били поставени бронзови статуи на епирски военачалници, от които са се запазили само отделни фрагменти (Βλαχοπούλου-Οικονόμου 2003, 52–53).

Южно от булевтериона, от другата страна на Свещения път, се намирал **пританейонът** (**Обр. 3, № 6, 7; Обр. 28, 33–40**). В пританейона се намирало свещеното огнище на богинята Хестия, върху което горял т.н. “неугасим огън” (ἄσβεστο πῦρ). В тази сграда се събирали пританите и архонтите, висшите магистрати на Додона и се съхранявали архивите с техните решения. Сградата, разположена около вътрешен перистилен двор (**Обр. 33**), била разширена в края на III в. пр. Хр. чрез добавяне от север на една редица от малки квадратни помещения. Това уголемяване, по всяка вероятност, се е наложило при разширяването на Епирския съюз на юг през тази епоха. Първоначално перистилният двор бил с 4 на 4 дорийски колони, но в началото на III в. пр. Хр. бил разширен и колоните станали 4 на 7 (**Обр. 35, 36**). Разрушен през 167 г. пр. Хр., пританейонът е бил възстановен, но северната му част останала в руини (Δάκαρης 1993, 22–30).

След 1996 г. сътрудниците на С. Дакарис – Хр. Сули, А. Влахопулу и К. Гравани, продължават археологическите проучвания на пританейона до неговото окончателно разкриване. При своите проучвания те установяват пет строителни фази, документиращи различните реконструкции на сградата, наложени от събитията и времето (Γραβάνη 2007, 185–202).

Проучванията са проведени южно и източно от основното ядро на сградата и са разкрили ново, неизвестно до тогава крило, както и свързаната с пританейона западна стоа на светилището (**Обр. 33, 34, 37**), имаща обща дължина 79 м и ширина 10,50 м (Βλαχόπουλου-Οικονόμου 2003, 58–59; Γραβάνη 2007, 184). Получените при тези проучвания резултати са особено ценни, като се има пред вид фактът, че пританейонът на Додона е един от малкото известни ни пританейони, оцелели в цялостния си план.

Западно от булевтериона са разкрити основите на правоъгълна сграда (**Обр. 3; № 5**), с размери 17,30 на 10,70 м и вход на източната страна, идентифицирана като **жилище на жреците**. Основите ѝ били изградени от малки каменни блокове, а надстройката от кирпич и имала вход от изток. Вътре в нея са открити огнища и фрагменти от керамика за ежедневна употреба от IV в. пр. Хр., свидетелстващи, че сградата е била използвана за жилищни нужди. При изграждането на театъра бил отсечен северозападният ъгъл на сградата, но тя продължила да се използва. След храма на Зевс, това е най-ранната постройка в светилището (Δάκαρης 1993, 30; Βλαχόπουλου-Οικονόμου 2003, 57).

Най-грандиозната постройка в светилището е театърът (**Обр. 3, № 2; Обр. 41, 42**), който побирав 17 000 хиляди зрители и бил след най-големите театри в Гърция. Построен е по времето на Пиррос, в началото на III в. пр. Хр., върху южния склон на хълма, за провежданите на всеки четири години празници *Найа*. Хълмът не е бил достатъчно широк за театъра, поради което била издигната една подпорна стена, за да поддържа насипа, подсилен отпред с масивни контрафорси, наподобяващи кули, които придавали впечатляващо монументален вид на фасадата (**Обр. 44**). Койлонът (местата за зрителите), съдържащ 55 реда седалки, е бил разделен чрез четири хоризонтални алеи, т.н. *διαζώματα*, на три зони, съответно от по 19 (най-долната зона), 15 (средната) и 21 (най-горната) реда седалки, самите те разделени от стълби на 9 сектора, т.н. *κερκίδες*, в долната част, и на 18 – в горната. Долните редове седалки били предназначени за архонтите и почетните лица. Орхестрата е била с полукръгла форма, с диаметър 18,70 м. В центъра е бил издигнат олтар на Дионис, чиито основи са запазени и днес. Подът на орхестрата е бил от трамбована пръст, като в периферията ѝ е имало подземен канал (**Обр. 49, 50**), широк 0,50 м, за отвеждане на дъждовните води извън театъра.

Сцената (*η σκηνή*) е била правоъгълна, с размери 31,20 на 9, 10 м, в грижливо издигнат изодомен градеж, и две квадратни странични помещения, т.н. *παρασκήνια*. Между параскениите е имало четири четириъгълни колони (**Обр. 43, 47**). Една засводена порта (**Обр. 45, 48**), с два странични прозореца, извеждала извън сцената на юг в една стоа с 13 осмостенни дорийски колони (**Обр. 45, 46**). Източният край на стоата не е имал колони, а е бил затворен със стена, много често срещана в Епир. Една дървена стълба, от която с е запазила каменната основа, е отвеждала на горния етаж на сцената. Източно и западно от сцената са съществували пасажи, т.н. *πάροδοι* (**Обр. 43, 51, 52**), за минаване на зрителите и артистите, с различна форма от тази, която се среща днес.

Преустройван на няколко пъти, през последния строителен период – по времето на Август, в края на I в. пр. Хр., театърът бил превърнат в амфитеатър чрез превръщането на орхестрата в обширна овална арена (**Обр. 50**), върху която да се организират битки с диви животни. Тогава около арената била издигната стена (**Обр. 49**), висока 2,80 м, за да предпазва зрителите по време на битките (Δάκαρης 1993, 30–34; Βλαχοπούλου-Οικονόμου 2003, 54–56).

На югозапад от театъра се намира **стадионът** (**Обр. 3, № 3**), в който се провеждали спортните състезания, съпровождащи празниците Найа. Построен бил в началото на III в. пр. Хр. и разполагал с 21 (или 22) реда седалки за зрителите, до които отвеждали тесни стъпала. На източната страна на стадиона арената (пистата) била овална и в североизточния край имало двоен арковиден вход, който отвеждал до театъра и към храмовете (Δάκαρης 1993, 34; Βλαχοπούλου-Οικονόμου 2003, 57).

През III в. пр. Хр., значението, което придобива Епир при управлението на Пиррос (297–272 г. пр.Хр.) в политиката на Гърция, допринася за бляскавото развитие на светилището и предизвикало неговото опустошаване през 219 г. пр. Хр. от етолийския стратег Доримахос, по време на войната на епирците с етолийците. След възстановяването му от пораженията, нанесени му от етолийците, през 167 год. пр. Хр. светилището било наново разрушено от римляните. Наново възстановено, светилището този път било разрушено през 88 г. пр. Хр. от траките, съюзници на Митридат Понтийски. Визитата на имп. Хадриан през 132 год. и неговите щедри дарения върнала донякъде предишния престиж на светилището.

През IV век светилището отново е разрушено, вследствие на декрета на имп. Теодосий за унищожаване на езическите храмове. Към края на V век върху неговата територия е изградена християнска базилика (**Обр. 53, 54, 55**), която наследява езическия храм. Додона е превърната в епископия, а нейни епископи вземат участие в църковните събори през V и VI век. По този начин, Зевс е заместен от Исус Христос, а Диона – от Дева Мария.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

I. АНТИЧНИ АВТОРИ:

Απολλόδ., Βιβλ.: Απολλόδωρος, *Βιβλιθήκη*
Αριστ., Μετ.: Αριστοτέλης, *Μετεωρολογικά*
Ηρόδ.: Ηρόδοτος, *Ιστορία*
Ησιόδ., Θεογ.: Ησιόδος, *Θεογονία*
Ησιόδ., Ηοία: Ησιόδος, *Ηοίαι*
Καλ., Εἰς Δῆλ.: Καλλίμαχος, *Εἰς Δῆλον*
Ὅμ., Ἰλ.: Ὅμηρος, *Ἰλιάδα*
Παυσ.: Παυσανίας, *Ελλάδος Περιήγησις*
Πλούτ., Πύρ.: Πλούταρχος, *Πύρρος*
Πολύβ.: Πολύβιος
Στέφ. Βυζ., Εθν.: Στέφανος Βυζάντιος, *Ἔθνικά*
Στραβ., Γεωγρ.: Στράβων, *Γεωγραφικά*
Cic., De div.: Cicero, *De divinatione*
Ovid., Met.: Ovidius, *Metamorphoses*
Plin., Hist. Nat.: Plinius, *Historia Naturalis*
Serv. Hon., in Verg. Aeneid.: Servius Honoratus, *In Vergilii Aeneidos*

II. СЪВРЕМЕННИ АВТОРИ:

Baurain, 2007: C. Baurain, Les sanctuaires panhelléniques, lieux privilégiés de l'identité grecque. – Clio, (Pour découvrir le monde et ses cultures). Paris, 2007.
Bouché-Leclercq, 1975: A. Bouché-Leclercq, Histoire de la divination dans l'Antiquité, Tome II, Paris / New York, Arno Press, (1880) 1975.
Carapanos, 1878: C. Carapanos, Dodone et ses ruines, vol.1. Paris, Hachette, 1978.
Carnoi, 1921: A. Carnoi, Les Indo-européens. Préhistoire des langues, des mœurs et des croyances de l'Europe. Bruxelles / Paris, Vromant & C°, 1921.

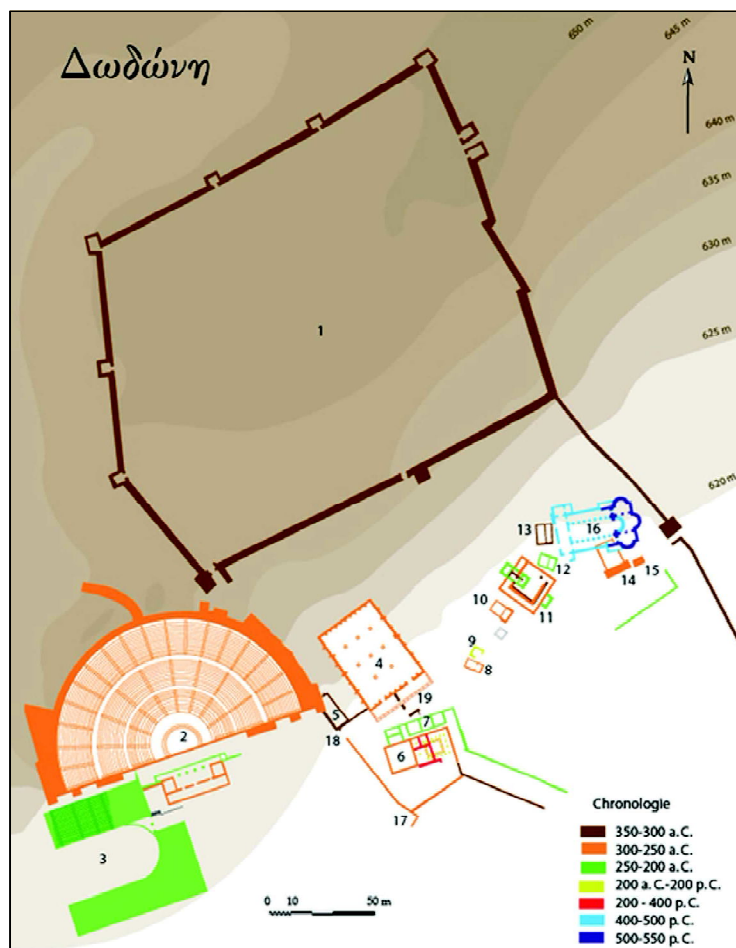
- Delcourt, 1947:** M. Delcourt, Les grands sanctuaires de la Grèce. Paris, 1947.
- Hammond, 1967:** N. G. L. Hammond, Epirus. The geography, the ancient remains, the history and the topography of Epirus and adjacent areas. Oxford, 1967.
- Lavedan, 1964:** P. Lavedan, Dictionnaire illustré de la mythologie et des antiquités grecques et romaines (4^e éd). Paris, Hachette, (1931) 1964.
- Lénèque, 2007:** P. Lénèque, En Grèce, la religion des oracles. – Clio. (Pour découvrir le monde et ses cultures). Paris, 2007.
- Parke, 1967:** H.W. Parke, The Oracles of Zeus, Dodona, Olympia, Ammon. Oxford, 1967.
- Saglio, 1892:** E. Saglio, Dioné. Ch. Daremberg, E. Saglio (edd.), Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines, d'après les textes et les monuments, II.1. Paris, 1892.
- Séchan, Lénèque, 1966:** L. Séchan, P. Lénèque, Les grandes divinités de la Grèce. Paris, 1966.
- Βλαχοπούλου-Οικονόμου, 2003:** Επισκόπηση της τοπογραφίας της Αρχαίας Ήπειρου. Ιωάννινα, 2003.
- Γραβάνη, 2007:** Κ. Γραβάνη, Η ανασκαφική έρευνα στο ιερό της Δωδώνης. – Ηπειρωτικά γράμματα, τεύχος 11. Ιωάννινα, 2007, 175–224.
- Δάκαρης, 1993:** Σ. Δάκαρης, Δωδώνη. Αθήνα, 1993.
- Ευαγγελίδης, Δάκαρης, 1959:** Δ. Ευαγγελίδης, Σ. Δάκαρης, Το ιερόν της Δωδώνης. Αύ Ιερά Οικία. – **Αρχαιολογική Εφημερίς, Τόμος 98**, 1959 (1964), σ. 1–176.
- Σούλη – Βλαχοπούλου – Γραβάνη, 2003:** Χρ. Σούλη – Α. Βλαχοπούλου – Κ. Γραβάνη, Ανασκαφή Δωδώνης. – Πρακτικά της εν Αθηναίς Αρχαιολογικής εταιρίας του έτους 2003. Αθήνα, 2003.
- Τζουβάρα-Σούλη, 1979:** Χρ. Τζουβάρα-Σούλη, Η λατρεία των γυναικείων θεοτήτων εις την Αρχαίαν Ηπείρον. Ιωάννινα, 1979.
- Τζουβάρα-Σούλη, 1999:** Χρ. Τζουβάρα-Σούλη, Τρόποι μαντείας στο ιερό της Δωδώνης. – Δωδώνη, τόμος ΚΣΤ', τεύχος 1. Ιωάννινα, 1999, 29–70.



Обр. 1 – Основните панелински светилища и местоположението на Додона (по Wikimedia Commons)



Обр. 2 – Карта с местоположението на Додона в областта Епир

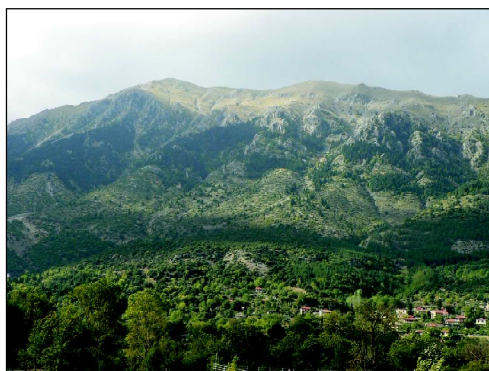


Обр. 3 – План на светилището в Додона (по Δάκαρης, 1993)

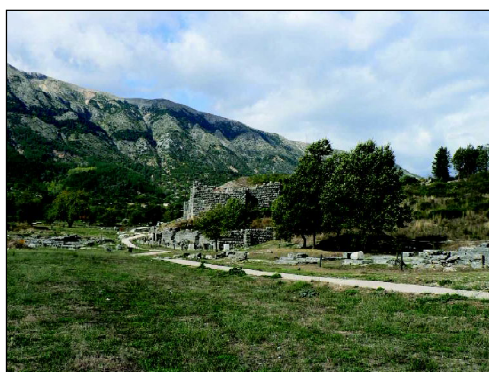
- | | |
|-------------------------------------|--|
| 1 – Акрополът на Додона | 10 – Храмът на Темида |
| 2 – Театърът | 11 – Теменосът на Зевс (Ψερά Οβκία) |
| 3 – Стадионът | 12 – Новият храм на Диона |
| 4 – Булевертионът | 13 – Първият храм на Диона |
| 5 – Сградата на жреците | 14 – Храм на Херакъл; |
| 6 – Пританеумът (300–250 г. пр.Хр.) | 15 – Олтар |
| 7 – Пританеумът (250–200 г. пр.Хр.) | 16 – Раннохристиянска базилика |
| 8 – Храмът на Афродита | 17 – Западната куртина |
| 9 – Неидентифицирана сграда | 18 – Западната порта (300–250 г. пр.Хр.) |
| | 19 – Западната порта (350–300 г. пр.Хр.) |



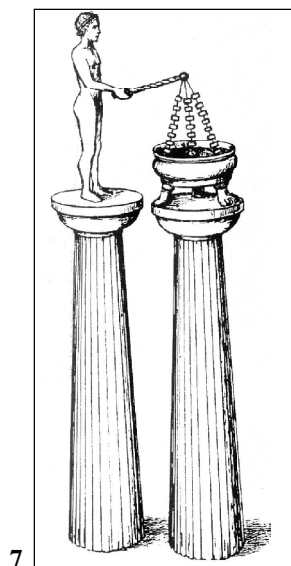
Обр. 4 – Аероснимка на светилището в Додона



Обр. 5 – Връх Томарос, в чието подножие е разположена Додона



Обр. 6 – Томарос и част от руините на светилището в подножието му



7



8

Обр. 7 – Оброчният дар на Коркира – хипотетична възстановка –
(по Τζουβάρα-Σούλι, 1999)

Обр. 8 – Оловни пластинки с надписи – въпроси към Зевс и Диона –
ок. 500 г. пр.Хр. (Археологически музей Янина)



9



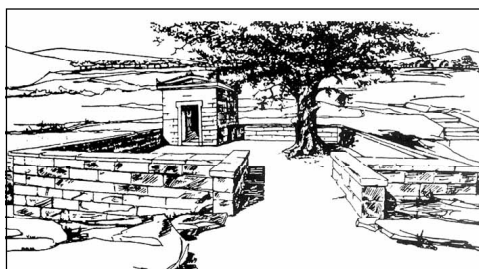
10

Обр. 9 – Бронзова монета от Додона с изображение на свещения дъб и
три гълъбици – ок. 300 г. пр.Хр. (Saarbrücken)

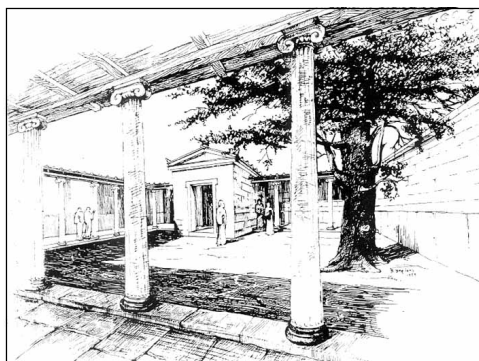
Обр. 10 – Бронзова монета от Додона с изображение на Зевс, с дъбов
венец на главата, и Диона, с диадема и полос – кр. на III в. пр.Хр.
(Археологически музей Янина)



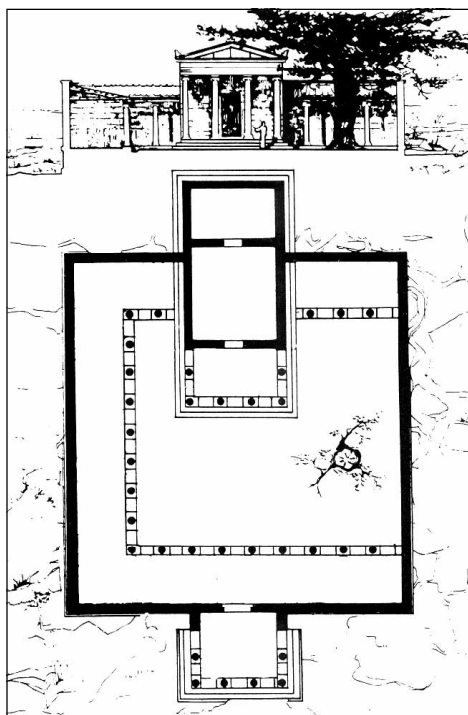
Обр. 11 – Храмът на Зевс и свещеният дъб с оградата от бронзови триножници през първата половина на IV в. пр. Хр.
(възстановка по В. Χαρίσης)



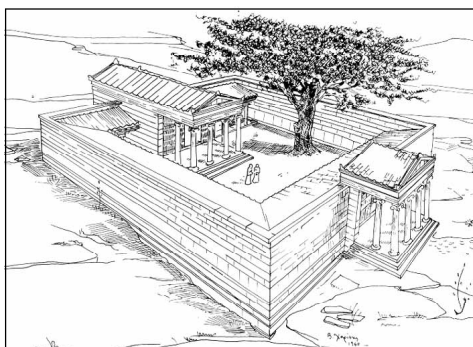
Обр. 12 – Храмът на Зевс (т.н. Ιερά Οικία) и свещеният дъб с оградната стена в изодомен градеж през втората половина на IV в. пр. Хр.
(възстановка по В. Χαρίσης)



Обр. 13 – Храмът на Зевс и свещеният дъб с перистилния двор през III в. пр. Хр. (възстановка по В. Χαρίσης)



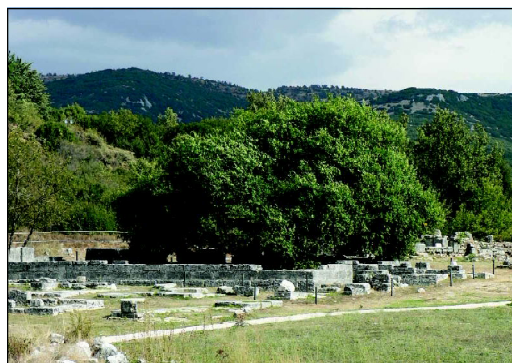
Обр. 14 – Новият простилен храм на Зевс и свещеният дъб с перистилния двор с пропилон в края на III в. пр. Хр.
(план и възстановка по В. Χαρίσης)



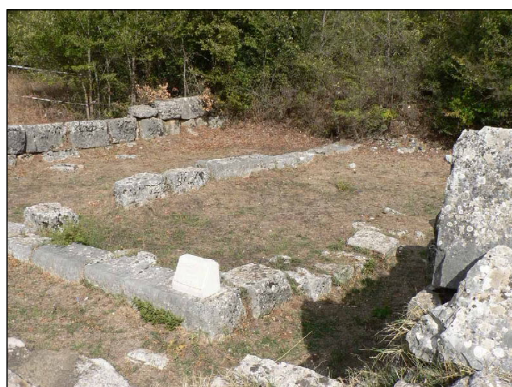
Обр. 15 – Храмът на Зевс и свещеният дъб с перистилния двор с пропилон в края на III в. пр. Хр. (възстановка по В. Χαρίσης)



Обр. 16 – Руините на Ιερά Οικία днес



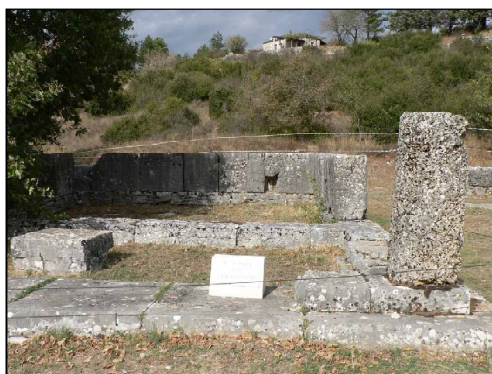
Обр. 17 – Теменосът на Зевс (Ιερά Οικία)



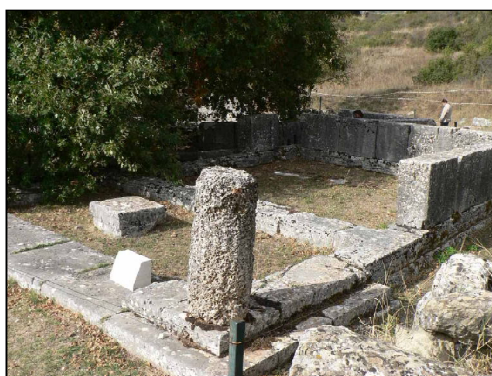
Обр. 18 – Старият храм на Диона



Обр. 19 – Теменосът на Зевс (Ιερὰ Οικία)
и т.н. нов храм на Диона (вдясно) днес



Обр. 20 – Новият храм на Диона



Обр. 21– Новият храм на Диона



Обр. 22 – Храмът на Херакъл, застъпен от раннохристиянската базилика



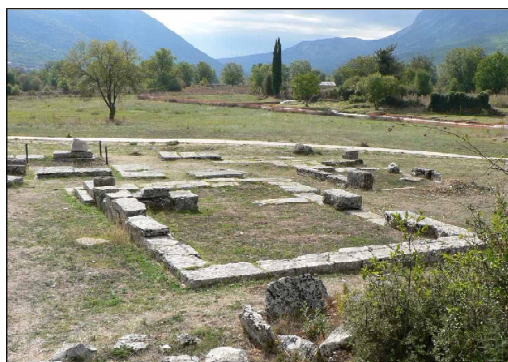
Обр. 23 – Руините на храма на Херакъл днес



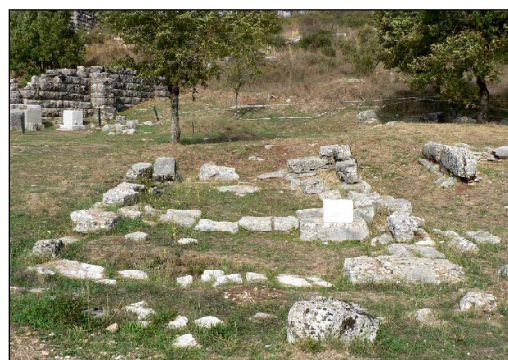
Обр. 24 – Теменосът на Зевс (Ιερά Οικία) и храмът на Темида (вдясно) днес



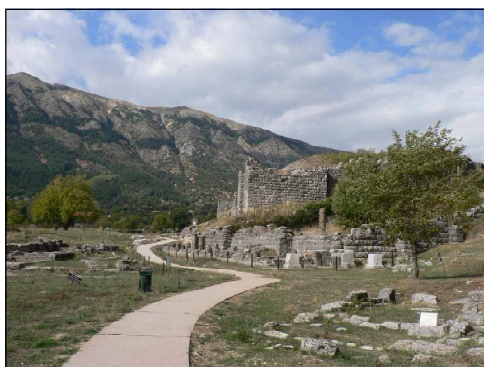
Обр. 25 – Храмът на Тимида днес



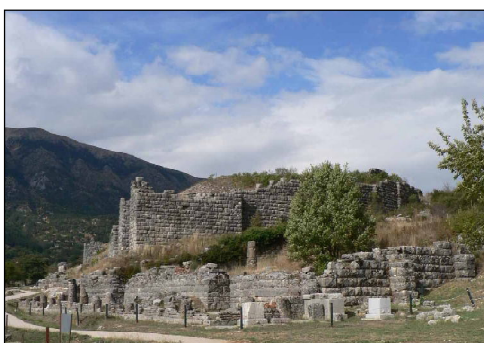
Обр. 26 – Храмът на Тимида



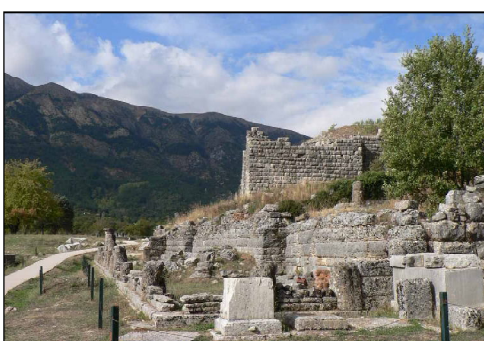
Обр. 27 – Храмът на Афродита днес



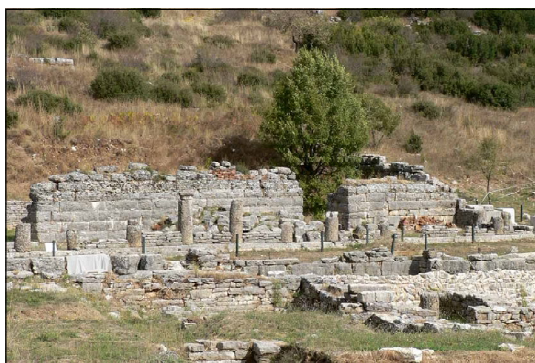
Обр. 28 – Руините на Пританейона (вляво), Булевтериона (вдясно) и храма на Афродита (на преден план)



Обр. 29 – Руините на Булеутериона (южно от Театъра)



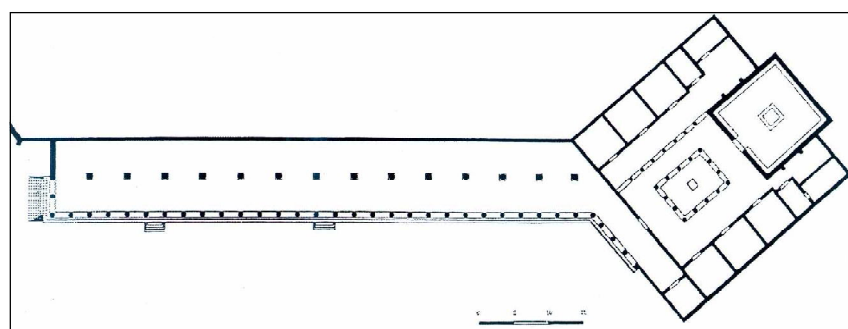
Обр. 30 – Руините на Булевтериона днес



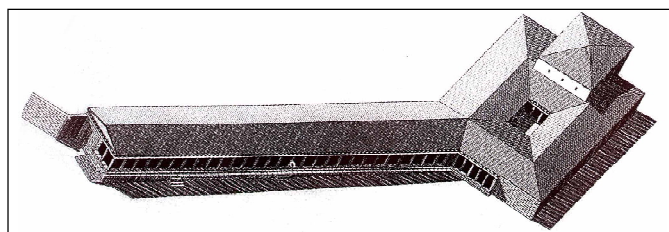
Обр. 31– Руините на Булевтериона днес



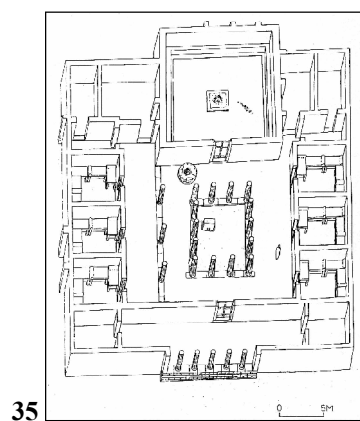
Обр. 32 – Останките на Булевтериона днес



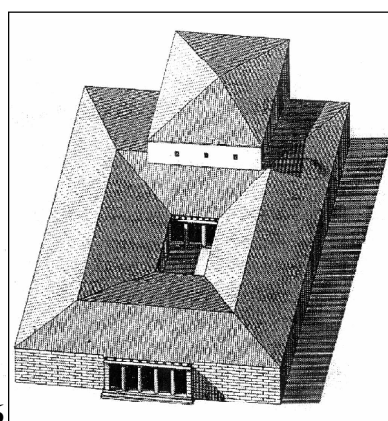
Обр. 33 – План на Пританейона и Западната стоа (по *Γραβάνη 2007*)



Обр. 34 – Възстановка на Пританейона и Западната стоа
(по Граβάνη 2007)



35

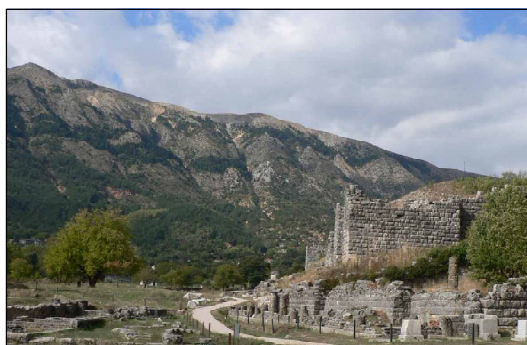


36

Обр. 35, Обр. 36 – Аксиометрична възстановка
на Пританейона (по Граβάνη 2007)



Обр. 37 – Руините на Пританейона и Западната стоа



Обр. 38 – Пританейонът (вляво) и Булевтерионът (срещу него, в дясно)



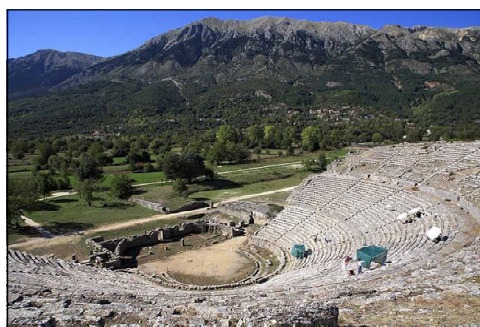
Обр. 39 – Пританейонът и Теменосът на Зевс (в дъното, вляво)



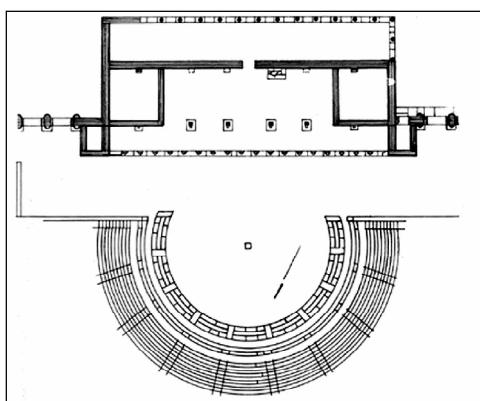
Обр. 40 – Руините на Пританейона днес



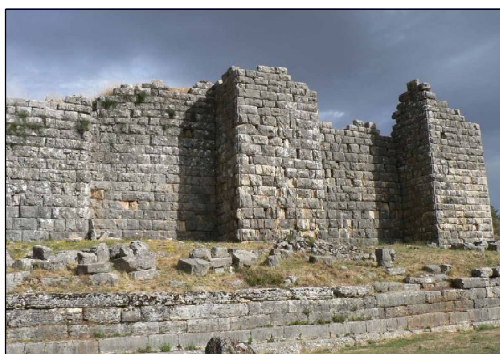
Обр. 41 – Театърът в Додона



Обр. 42– Театърът в Додона



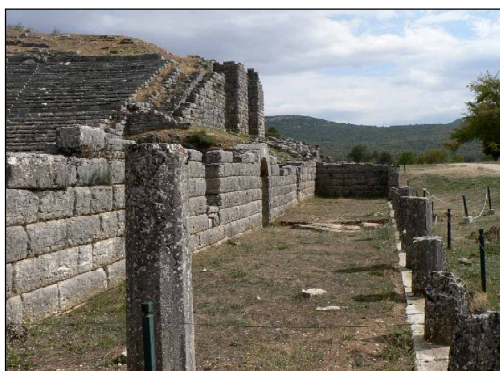
Обр. 43 – План на театъра в Додона (по Δάκαρης 1993)



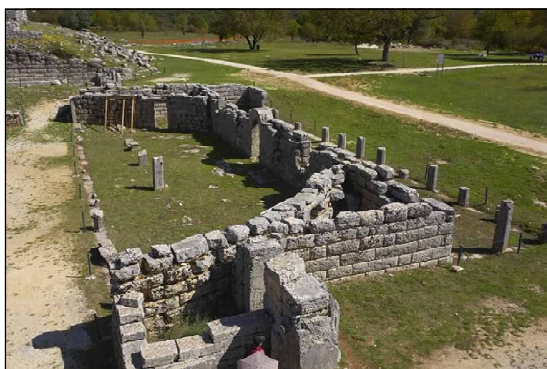
Обр. 44 – Подпорната стена с контрафорси на театъра



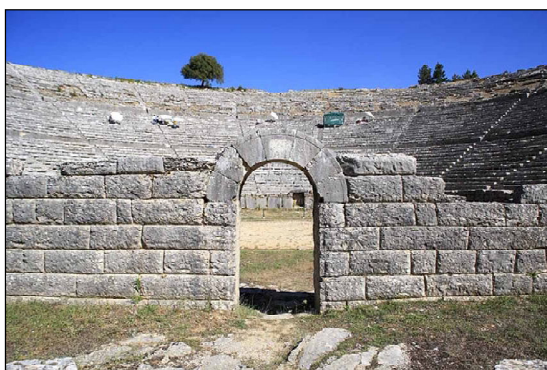
Обр. 45 – Дорийската стоа пред театъра



Обр. 46 – Стоата пред театъра



Обр. 47 – Сцената, параскениите и дорийската стоа



Обр. 48 – Засводената врата между сцената и дорийската стоа



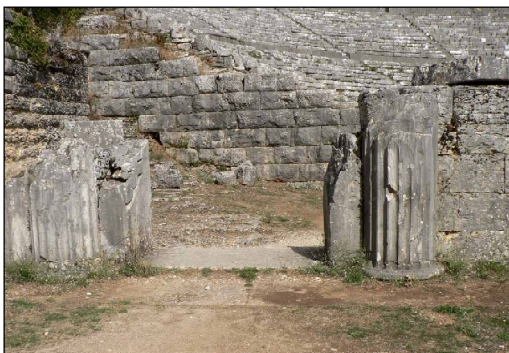
Обр. 49 – Каналът за атмосферни води в периферията на орхестрата и издигнатата предпазна стена за зрителите



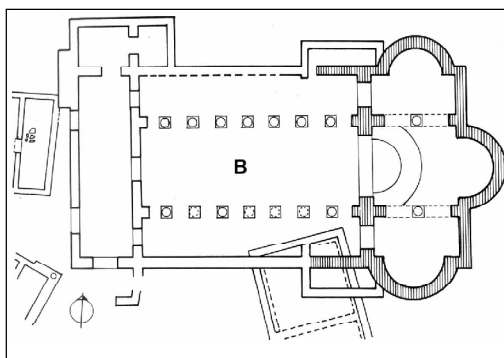
Обр. 50 – Полукръглата орхестра, превърната в кръгла арена



Обр. 51 – Западният пародос на театъра



Обр. 52 – Западният пародос на театъра отблизо



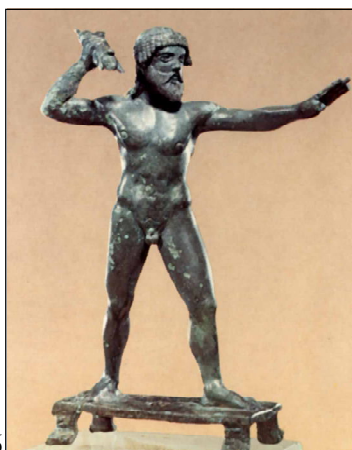
Обр. 53 – План на раннохристиянската базилика в Додона



Обр. 54 – Руините на раннохристиянската базилика в Додона



Обр. 55 – Руините на раннохристиянската базилика



56



57

Обр. 56 – Бронзова статуетка на Зевс, хвърлящ мълния, от Додона – V в. пр.Хр. (*Национален Археологически музей в Атина*).

Обр. 57 – Бронзова статуетка на воин от Додона – ок. 530 г. пр.Хр. (*Археологически музей Янина*)



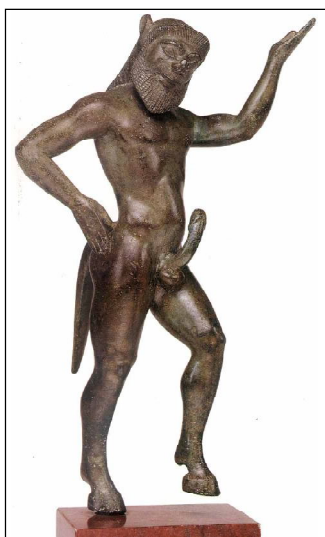
58



59

Обр. 58 – Бронзова статуетка на дете с гълъб от Додона – IV в. пр.Хр. (*Археологически музей Янина*)

Обр. 59 – Бронзова статуетка на Афродита (?) с гълъб от Додона – ок. 450 г. пр.Хр. (*Национален Археологически музей в Атина*)



Обр. 60 – Бронзова статуетка на силен от Додона – ок. 530 г. пр.Хр.,
(Национален Археологически музей в Атина)



Обр. 61 – Бронзова стела от Додона – оброчен дар от Агатон, син на
Ехефилос от Закинтос и неговото семейство, потомци на Касандра от
Троя, проксени на Молосите от Епир в продължение на 30 поколения –
IV в. пр.Хр. (Национален Археологически музей в Атина)